

Onderpresteren, waar komt het vandaan?

Presentatie d.d. 18-06-2007
Door Renata Hamsikova

Hoogbegaafde kinderen neigen positieve gevoelens te hebben over school, maar ze worden niet voldoende uitgedaagd, omdat het werk te makkelijk is. Reis en Purcell (1993) hebben ontdekt dat hoogbegaafde kinderen op de basisscholen al ongeveer 35-50% van de stof beheersen nog vóórdat deze in de klas geleerd wordt. Kinderen leren dat prestaties leveren makkelijk gaat, dat succes direct bereikbaar is en dat leren en studeren geen moeite kost. Af en toe klagen ze over verveling of gebrek aan uitdaging, maar zolang de cijfers hoog blijven, vertonen ze geen gedragsproblemen.

Sommige kinderen leren toch een aantal studiegewoontes. Anderen verstoppen zich voor hun dreigende gevoelens. Ze maken zich zorgen dat ze niet zo slim zijn als ze zouden moeten zijn en ze ontwikkelen een heel scala aan rituelen en excuses dat hen weerhoudt van het leveren van prestaties. Uitstel, onafgemaakte opdrachten, ongeorganiseerd zijn, onoplettendheid en slordig werk worden typische symptomen van onderpresteren van deze kinderen. Deze symptomen verdwijnen alleen wanneer de kinderen risico's durven nemen om schoolprestaties te leveren. Alleen dan zullen ze ontdekken dat ze, inderdaad, hoge capaciteiten hebben.

Onderpresteren ontstaat wanneer hun gewoontes, prestaties en vaardigheden aanleiding zijn voor het verlies van hun gevoel van controle over schoolprestaties. De leerkrachten zien deze kinderen niet meer als hoogbegaafd omdat hun intelligentie of creativiteit niet meer zichtbaar is in de klas.

Het aantal van hoogbegaafde onderpresteerders met de karakteristieken van ADHD is groter geworden de laatste jaren. Baum, Olenchak en Owen (1998) stellen dat sommige karakteristieken zoals grote opgewondenheid, impulsiviteit, versneld leertempo en hoge creativiteit foutief geïnterpreteerd worden als karakteristieken van ADHD en ze zeggen dat de leerkrachten het bos missen en alleen de bomen zien. Onderzoeken tonen verder aan dat de hoog creatieve onderpresteerder moeite heeft met de aard van de klas, waar steeds hetzelfde gebeurt, waar veel herhaald wordt en hij op zoek is naar nieuwigheid in de opdrachten. Zoals een van de kinderen beschrijft: "Wiskunde zou veel leuker zijn als je steeds verschillende antwoorden zou hebben".

Wat is het probleem?

1. Karakteristieken van onderpresteerders

- Kinderen die onderpresteren hebben een laag zelfbeeld (Davis&Rimm, 1998; Fine&Pitts, 1980; Whitmore, 1980). Ook al onderkennen ze dat ze intelligent zijn, zij achten zichzelf niet in staat te bereiken wat ouders of leerkrachten van hen verwachten.
- Daaraan gerelateerd is hun gevoel van gebrek aan controle over hun eigen leven (Rimm, 1995, 1996). Wanneer ze falen, geven ze hun gebrek aan talent de schuld, wanneer ze slagen, zullen ze hun succes toeschrijven aan geluk. Dus ze accepteren de verantwoordelijkheid voor het falen, maar niet voor het slagen (Felton & Briggs, 1977). Dit proces werd gerelateerd aan de originele theorie van aangeleerde hulpeloosheid van Seligman (1975):

Wanneer een kind geen relatie ziet tussen zijn inspanningen en de resultaten, kan hij de karakteristieken van aangeleerde hulpeloosheid vertonen en zal hij zich niet meer inspannen om te presteren.

- Onderpresteerders zijn slim: ze doen geen moeite om succes te bereiken. Volgens Weiner (1974, 1980) wordt de prestatie van kinderen sterk beïnvloed door het feit dat zij hun successen en falen toeschrijven aan talent, inspanning, moeilijkheid van de opdracht of geluk. Het toeschrijven van succes aan inspanning leidt tot verdere inspanning, maar toeschrijven van succes aan makkelijke opdrachten of geluk niet. Hun inzet om de leerstof te beheersen is slecht of afwezig, ze kunnen het schooljaar heel goed starten maar hun inzet wordt naarmate het jaar vordert steeds minder.
- Onderpresteerders ontbreekt het aan doorzettingsvermogen ook als ze goed willen presteren. De paradox is dat slimme kinderen falen ook al willen ze goed presteren. Ze falen niet door het ontbreken van verlangens maar door tekort te schieten bij het zoeken naar hun verlangens. Het ontbreken aan doorzettingsvermogen beheerst de levens van onderpresteerders.
- Onderpresteren lost zich niet vanzelf op. Wanneer het probleem langer dan een jaar duurt is het een chronisch probleem geworden. De eigen inspanningen stroken niet met de verhoogde verlangens. Meestal zijn het de ouders die hun inspanning moeten verhogen om hun kind te motiveren om te werken, niet andersom.
- Onderpresteren ontstaat meestal op meerdere gebieden. Het probleem van de meeste slecht gemotiveerde leerlingen op bijna alle gebieden is dat hun gebrek aan inspanning en succes zich niet slechts tot school beperkt. Ze saboteren hun succes op bijna alle gebieden waar ze werk moeten leveren om hun potentiële te benutten. Bij onderpresteren tekent zich vaak een patroon af van onaangepast leven en slechte motivatie. Het is een levensstijl van opgeven van uitdagingen, zelfverdediging en gebroken hoop die terugkomt in veel verschillende situaties en levensomstandigheden. Het is een moeilijke manier van leven.
- Onderpresteerders doen geen dagelijkse taken. Ironisch genoeg heeft onderpresteren in de meeste gevallen geen betrekking op het bereiken van buitengewone doelen. Onderpresteerders ontwikkelen zelden of nooit hun talenten tot het volle potentieel. Ze falen zelfs in het adequaat presteren bij opdrachten die binnen hun bereik liggen.

2. Karakterproblemen

Onderpresteerders hebben de intelligentie en het verlangen, maar het ontbreekt hen aan de benodigde karaktereigenschappen om hun verlangens en intelligentie te gebruiken op een wijze die hen vervolgens succes en trots zou brengen.

De meeste mensen (ouders, leerkrachten) benaderen deze kinderen uit een verkeerde richting. Ze gaan er van uit dat het onderpresteerders ontbreekt aan organisatievaardigheden, studiegewoonten, timemanagement of gaten in hun kennis die de slechte cijfers veroorzaken. Dit soort vaardigheden zijn ondergeschikt aan de karakterontwikkeling en als zodanig is het aanleren/onderwijzen daarvan meestal tijdverspilling, omdat de vaardigheden die onderpresteerders missen veel fundamenteeler zijn dan dit soort relatief makkelijk aan te leren gewoontes.

Waar ontbreekt het onderpresteerders dan aan?

1) **Zelfdiscipline:**

Er zijn twee soorten zelfdiscipline, zonder de een kan de andere niet lang bestaan. De eerste is de discipline om met een taak te beginnen, de andere is de discipline om de taak te volbrengen.

Onderpresteerders hebben zelden zelfdiscipline, zodat meestal de discipline om aan een taak te beginnen bij een ander ligt.

Het is ironisch dat onderpresteerders, waarvan de meesten alleen een leuke tijd lijken te willen hebben, lijden aan verveling en leegte of aan gevoelens van ongeschiktheid en depressie die leiden tot pogingen te ontsnappen aan deze gevoelens van betrokkenheid, waarden en zelfdiscipline. Ze vervelen zich en voelen zich leeg omdat ze niet kunnen toegeven aan het hier en nu. Dit gebrek aan onderwerping aan hun taak en aan hun eigenlijke waarden is geen rebellie. Het is een soort zelfverloochening. Zonder zelfdiscipline is het falen en de leegte in het leven bijna verzekerd.

2) **Verantwoordelijkheid voor zichzelf accepteren**

Onderpresteerders leggen de verantwoordelijkheid meestal buiten zichzelf. Ze hebben geen controle over hun gevoelens, zowel de negatieve als de positieve en de aspecten die verbonden zijn aan emoties, zoals motivatie, zijn voor altijd buiten hun bereik. Ze leren nooit hun eigen motivatie te ontwikkelen, omdat ze nooit leren hun gevoelens te ontwikkelen.

3) **Geen offers brengen voor hun toekomst**

Onderpresteerders leven achterstevoren. Ze offeren lange-termijndoelen op voor korte-termijnpleziertjes. Ze geloven niet in werk en kunnen het zelfs haten. Daarom verbinden ze negatieve gevoelens aan het doen van werk dat nodig is om lange-termijnsuccessen te boeken. De meeste onderpresteerders kunnen zich niet eens voorstellen ooit positieve gevoelens te hebben aangaande werk en studie op school. Uiteindelijk wordt hun rationeel gedrag onder de voet gelopen door hun eigen negatieve gevoelens.

4) **Afhankelijkheid in hun werk**

Onderpresteerders zijn afhankelijk van anderen wanneer ze inspanning moeten leveren en ze hebben toezicht nodig om hun werk af te maken. Afhankelijk functioneren ontstaat wanneer de onderpresteerders falen in het reguleren van hun eigen gedrag om aan dagelijkse verwachtingen te kunnen voldoen. Ze moeten herinnerd worden zich voor te bereiden op een toets, aan het meenemen van boeken en materialen. De leerkracht moet in de klas opletten of het kind werkt en niet de klas afleidt.

Afhankelijkheid is een indicatie dat als er niet goed op hen gelet wordt, zij iets onverantwoordelijks zullen doen om zichzelf te saboteren.

Afhankelijkheid betekent dat onderpresteerders anderen dwingen een besluit te nemen voor en over hen, om daarmee het nemen van verantwoordelijkheid voor zichzelf te vermijden.

Onderpresteerders zijn er sterren in anderen voor hen te laten zorgen.

Afhankelijk functioneren komt ook voor op emotioneel niveau wanneer onderpresteerders weigeren gepaste zorgen en angsten te ervaren. Het feit dat iemand anders zich zorgen maakt (de ouders) geeft hen een gevoel van veiligheid, ook al realiseren zij zich niet dat hun gevoel van veiligheid er de oorzaak van is dat anderen zich zorgen maken. De essentie van afhankelijkheid is om een zorgvrij leven te hebben. De essentie van verantwoordelijkheid is het omkeren van afhankelijkheid; het betekent angst en zorgen ervaren. Gezonde mensen ervaren hun eigen angsten en werken dan realistisch aan het wegnemen van hun zorgen, waarna ze zich dus beter voelen. Onderpresteerders weigeren om angsten te ervaren en werken daarom niet aan het oplossen van hun problemen. Ze wachten tot anderen de problemen voor hen oplossen.

5) Bang zijn voor gevoelens van persoonlijke verantwoordelijkheid

Het essentiële probleem dat bijna alle onderpresteerders hebben is de angst voor de verhoogde verantwoordelijkheid die gepaard gaat met succes. Onderpresteerders zien uitdagingen en persoonlijke verantwoordelijkheid als bedreigingen. Hun emotionele reactie op die bedreigingen is angst. Zij deinzen onvermijdelijk terug voor uitdagingen en vermijden het gevoel van gevaar door onverantwoordelijkheid te cultiveren. Door het vermijden van uitdagingen leren onderpresteerders nooit hoe ze positieve gevoelens van tevredenheid en opwinding moeten verbinden met die uitdagingen. In plaats daarvan ervaren ze slechts negatieve emoties. Elke succes leidt tot een nieuw probleem dat opgelost moet worden. Bijvoorbeeld, wanneer de onderpresteerder zichzelf eindelijk dwingt om te leren voor een toets, moet hij gaan zitten, zijn boek pakken en leren. Maar als hij vandaag succes heeft, moet hij ook morgen succes hebben. En wat als hij dat niet nog een keer kan doen? Wanneer de onderpresteerder succes ervaart, beseffen de leerkrachten en ouders die hem prijzen vaak niet dat onderpresteerders zich niet goed voelen, maar dat ze angst en negatieve gevoelens ervaren. Deze negatieve emoties hebben verband met prestatie en succes. Om een zeker evenwicht te krijgen, regelen onderpresteerders falen voor zichzelf door onverantwoordelijk gedrag. Hierdoor ontwijken ze al die nieuwe problemen die succes met zich meebrengt.

6) Het maken van excuses waardoor ze onverantwoordelijk kunnen blijven

Groter worden betekent deels eerlijk zijn tegen jezelf en het aanvaarden van verantwoordelijkheid wanneer je fouten maakt. Wanneer kinderen leren eerlijk te zijn tegen zichzelf en tegen anderen, leren ze geleidelijk controle over zichzelf te krijgen, waarbij ze stukje voor stukje uitgroeien tot volwassene. Wanneer kinderen weigeren verantwoordelijkheid voor zichzelf te nemen, zullen ze niet rijp worden maar zullen ze blijven hangen in de patronen van kindertijd, emotie en afhankelijkheid. Excuses houden de gevoelens van verantwoordelijkheid op afstand en vertragen inzicht en rijpheid. Wanneer kinderen zich voor langere tijd blijven vasthouden aan het maken van excuses, blijven ze zich in feite vasthouden aan hun kinderlijke manier van omgaan met de realiteit. Ze lopen het gevaar nooit een succesvolle manier te ontwikkelen om met druk om te gaan en met de normale angsten van het groter worden. In feite neigen onderpresteerders ertoe excuses maken te cultiveren tot een levensstijl en kunstvorm. Onderpresteerders excuseren zich bijna voor alle mislukkingen of tekortkomingen (de lessen zijn saai, ik ben het vergeten, de juf heeft het niet verteld, de juf mag mij niet, ik weet het niet). Excuses zijn dodelijk voor het zelfvertrouwen en de eigendunk van de kinderen door hen te beroven van het gevoel van controle en macht over hun eigen levens. Het laat hen achter met gevoelens van innerlijke hulpeloosheid.

Er zijn twee soorten excuses:

- externe: de schuld geven aan andere mensen en omstandigheden
- interne: de schuld geven aan iets in de kinderen dat permanent is en dat niet kan veranderen (dingen "vergeten", ik kan er niets aan doen)

Onderpresteren is een keuze die kinderen maken, maar daar zijn zij zich niet van bewust. Hun excuses houden hen blind, doof en dom en houden hen onwetend van hoe ze andere keuzes in de toekomst moeten maken. Zolang de excuses onaangetast blijven en in hun eigen beleving onveranderbaar, zullen ook de kinderen zelf niet veranderen.

7) Liegen tegen zichzelf en anderen

Voor ouders is liegen een bedrieglijk en ontmoedigend aspect van het onderpresteren. Hun kinderen liegen steeds over school (geen huiswerk, hoeft niets te leren).

Wat de meeste ouders niet begrijpen is dat liegen ook een boodschap van afhankelijkheid bevat. De boodschap is in feite dat de ouders hun kind meer zullen moeten controleren om te achterhalen wat zich echt afspeelt.

Ouders concentreren zich op verkeerde dingen: wanneer een kind liegt over huiswerk en cijfers bijvoorbeeld, concentreren de ouders zich daarop in plaats van op de dieper liggende problemen. Waarom werkt het geweten van de kinderen niet goed en waarom blijven ze liegen?

De meeste onderpresteerders hebben wel degelijk een geweten dat goed werkt. Chronisch liegen stelt de onderpresteerders echter in staat om de banden te verbreken met hun waarden en het schuldgevoel en de schaamte te ontwijken die het gevolg zijn van het verloochenen van zichzelf. Hun geweten raakt op de achtergrond en laat hen achter met gevoelens van ongeschiktheid, minderwaardigheid en ziekte. In plaats van zichzelf onder ogen te zien verstoppen ze zich achter hun leugens. Wanneer de ouders zich alleen op het feit concentreren dat hun kind liegt, voeden ze het probleem zelfs nog meer. Zolang de kinderen het liegen niet overwinnen, blijven ze zichzelf in de weg staan.

8) Gebrek aan zelfbeheersing

Zelfbeheersing wordt hier bedoeld als bekwaamheid om de emotionele toestand te beïnvloeden door gedrag en denken. Zelfbeheersing betekent zowel het bewustzijn dat men zijn emoties onder controle heeft, alsook de *wil* tot het uitoefenen van controle over gedrag en emoties.

Onderpresteerders zien zichzelf niet als mensen die veel controle hebben over hun eigen gedachten, emoties en gevoelens (zodat het nooit hun fout is). Ze vinden het moeilijk om hun negatieve gevoelens om te keren tot positieve en ze willen niet geloven dat zoiets mogelijk of wenselijk is. Wanneer ze de negatieve gevoelens blijven verbinden met schoolwerk zal het voor hen moeilijk zijn vol te houden.

Kinderen die leren hun eigen gevoelens en gedrag de baas te zijn, kunnen verveling veranderen in interesse, angst in opwinding, onwetendheid in kennis, ontmoediging in aanmoediging en schaamte en schuldgevoel in trots en prestatie. De vaardigheid van zelfbeheersing staat kinderen toe zelfcontrole te verkrijgen, wat hun eigendunk en zelfvertrouwen verhoogt. Deze vaardigheid kan slechts ontstaan bij kinderen die opgegroeid zijn met de zekerheid dat ze in hun levens slecht in goed kunnen transformeren door hun eigen inzet.

9) Het ontbreken van inzicht en zelfkennis

Onderpresteerders ontbreekt het vaak aan basiskennis over zichzelf: hun waarden, gevoelens, motivaties, conflicten en het bestaan van consequent zelfverdedigend gedrag. Ze hebben geen zelfkennis. Ze beseffen niet dat de besluiten die ze nemen garant staan voor mislukking. Ze zijn niet op de hoogte van hun beslissingen en daarom kunnen ze het patroon van onderpresteren niet veranderen. Ze analyseren hun daden, gevoelens en gedachten niet om te achterhalen waarom ze falen, zodat ze een mysterie blijven voor zichzelf en voor anderen die om hen geven.

Zonder aandacht te schenken aan motivaties en aan het nemen van besluiten zijn onderpresteerders zich nimmer bewust van waardeconflicten in zichzelf die ze zouden moeten oplossen om een zelfsturend doel te bereiken. Ze weten niet wie ze zijn of waar ze voor staan in hun leven. Wanneer ze kunnen vermijden iets te leren over dit soort interne bewustzijnsconflicten, zullen ze deze conflicten nooit hoeven op te lossen via besluitvorming en betrokkenheid met hun eigenlijke waarden. Zonder deze zelfkennis zullen de onderpresteerders niet in staat zijn controle te nemen over hun eigen levens. Sterker nog, ze zullen wanhopige levens leiden en ze zullen nooit begrijpen waarom.

De rol van de ouders

Dingen die niet helpen

1) Logica

Logica werkt niet bij onderpresteerders. Het is zinloos om uit te leggen hoe belangrijk goede cijfers zijn. Logica en wijsheid motiveren het kind niet om hard te werken. De lessen van ouders over de waarde van hard werken, motivatie en succes zijn zinloos.

De meeste kinderen weten wat er van hen verwacht wordt, zo ook onderpresteerders. Het probleem is dat zij zich er niet toe kunnen zetten er gehoor aan te geven.

2) Lekkerkertjes

Lekkerkertjes werken niet omdat het om externe beloningen gaat. De kinderen worden aangemoedigd om te werken voor verkeerde redenen (geld, cadeautje e.d.). Wat leren de kinderen daarvan?

3) Privélessen en andere onderwijsbenaderingen

Zoals eerder gezegd wordt door het trainen van vaardigheden de kern van het probleem niet aangepakt. Als het kind één-op-één wordt begeleid wordt zijn afhankelijkheid versterkt. In plaats van de afhankelijkheid te verhelpen, versterkt de één-op-één begeleiding deze juist.

4) Consequenties laten voelen

Ouders moeten op de achtergrond blijven en hun kind de consequenties van zijn daden laten voelen, zodat het lessen kan leren.

Van succes leren onderpresteerders niet hoe ze in de toekomst weer succes moeten boeken, noch leren ze van hun falen waarom ze gefaald hebben en wat ze de volgende keer moeten veranderen. Ze herhalen dezelfde fouten steeds weer. Ze leren niet van hun fouten, omdat ze excuses niet vervangen door effectieve daden. Excuses weerhouden hen van het onderkennen van de besluiten en motivaties die tot het falen hebben geleid. Zonder die kennis kunnen ze niet veranderen, dus wanneer ze geconfronteerd worden met falen reageren ze met hetgeen ze kennen en dat is het maken van meer excuses.

Onderpresteerders leren dus niet van de consequenties van hun daden, omdat ze geen verantwoordelijkheid voor zichzelf dragen. Zonder het voelen van verantwoordelijkheid zullen de kinderen de beslissingen die ze nemen over al dan niet presteren niet veranderen; ze zullen hun gedrag en instelling niet bijstellen en zullen daardoor niet op een juiste manier volwassen worden.

Basisprincipes voor ouders

- 1) ouders moeten samenwerken
- 2) ze moeten de waarden bepalen
- 3) ze moeten geen excuses maken namens hun kind
- 4) ze moeten proberen het kind te veranderen, niet de omgeving (ouders denken dat wanneer ze bijvoorbeeld van school veranderen of verhuizen, het onderpresteren zal ophouden, maar zowel de kinderen als de volwassenen nemen hun problemen mee)
- 5) kinderen moeten leren dat het leven hard kan zijn (ouders kunnen hun kind niet altijd blijven beschermen en moeten zelfs leren dat dit vaak ongewenst is)
- 6) ouders moeten - indien mogelijk - fungeren als rolmodel

Oorzaken van onderpresteren op school

1) Structuur

Kinderen met een *Attention Deficit Disorder*, in het bijzonder die met hyperactiviteit of veel energie zijn gebaat bij structuur in de klas. Ze zijn snel afgeleid door beweging en geluid. Ook kinderen die één-op-één begeleid worden zullen, terug in de klas, steeds de aandacht van de leerkracht vragen indien er geen structuur is.

2) Competitie

Onderpresteerders kunnen niet goed omgaan met competitie. Ze zijn slechte verliezers en ze willen niet betrokken worden bij activiteiten tenzij ze zeker weten dat ze winnen. Ze geven hun probleem bijna nooit toe en begrijpen het soms niet eens. Ze worden boos, stoppen, verzinnen smoesjes en geven op. Ze neigen er naar dingen in een competitief kader te zien maar zijn bang om te falen, omdat ze zo graag willen winnen. Hoe vaker ze zichzelf zien als verliezer, hoe minder ze geneigd zijn tot volgende pogingen.

Onderpresteerders zijn zich niet bewust van het effect van competitie op hun presteren. Ze maken slechts commentaar over de klas, dat ze de klas en de kinderen die hen verslaan niet leuk vinden.

Wanneer onderpresteerders moeten strijden tegen hun eigen eerdere prestaties, ervaren ze dat als bemoedigend, omdat verliezen minder dreigend lijkt. Als ze zichzelf verbeteren en strijden met hun eerdere tegenslagen, helpt hen dat zichzelf als competent te zien. Ook teamcompetitie kan daarbij helpen. Wanneer de klas moet strijden tegen een andere klas, zal wordt winst of verlies ervaren door de groep. Teamcompetitie helpt de groepsolidariteit te koesteren en geeft kinderen een reden om te willen bijdragen. De kinderen zouden beide ervaringen moeten hebben, zowel winnen als verliezen.

3) “Labeling”

Labeling beïnvloedt de verwachtingen van het kind zelf en ook de verwachtingen van de leerkracht. De verwachtingen die de leerkracht heeft van een kind kunnen een dramatisch effect hebben op de prestaties van het kind en diens zelfbeeld (dus ook te lage verwachtingen).

4) Negatieve aandacht

Zoals eerder gezegd zijn kinderen die onderpresteren vaak afhankelijk van aandacht. Hun vroege jeugd heeft in het teken gestaan van excessieve aandacht en/of afhankelijke of dominante manipulaties. Ze doen het goed in een één-op-één omgeving maar kunnen zich moeilijk aanpassen in een klas waar ze niet zo veel aandacht krijgen. Ze kunnen de symptomen van ADD (*Attention Deficit Disorder*) laten zien, ook al hebben ze geen biochemische problemen. Ze zijn steeds op zoek naar aandacht. Wanneer ze positieve aandacht krijgen, presteren ze, maar veel van deze kinderen vinden het gemakkelijker om negatieve aandacht te vragen.

Wat de houding van de ouders betreft: verandering in verwachtingen, het aanmoedigen van onafhankelijkheid, alsmede versnelling (met behulp van een privé-leraar) kunnen deze kinderen aanzienlijk helpen.

Tips voor de leerkracht:

- “Barbie-symptomen” van spanning zijn vaak een indicatie van onvoldoende ervaring met druk of een gebrek daaraan.
- Bij kleuters kan het met stickers belonen van positief gedrag helpen.
- De sensitiviteit en empathie van deze kinderen is positief zolang deze niet wordt overdreven. De boodschap die belangrijk is voor prestaties en een bevredigend leven is dat iedereen verder moet met zijn leven, ongeacht de problemen (niet te veel betuttelen).
- Wanneer een kind zich niet goed gedraagt in de klas, wordt het vaak publiekelijk aangesproken. Maar onderzoek en ervaringen van ouders geven aan dat dit de negatieve aandacht alleen maar versterkt. Beter is het een signaal met het kind af te spreken wanneer het zijn gedrag moet aanpassen, danwel het kind apart aanspreken. Op die manier wordt de negatieve aandacht omgezet in positieve en verbetert het gedrag van het kind.

- Wanneer een kind opdrachten niet afmaakt, is het beter dit niet in de pauze te laten afmaken. Het kind geniet dan van speciale aandacht en hulp van de leerkracht die hij krijgt wanneer de andere kinderen weg zijn en zal dan blijven doorgaan met zijn werk onafgemaakt te laten tijdens de lessen.

5) Verveling

Het woord dat vaak gehoord wordt van onderpresterende kinderen is *saai*. Het woord *saai* moet echter bij verschillende kinderen verschillend worden geïnterpreteerd. Voor sommige kinderen betekent dit dat het werk te zwaar is; voor anderen betekent het dat het te simpel is. Het zou kunnen betekenen *“ik ben bang voor de competitie”* of *“de leerkracht moet het op mijn manier doen”* of *“ik zit in een machtsstrijd met de leerkracht”* of *“ik vind het onderwerp niet leuk”* of *“Ik zou liever met vrienden praten, voetballen of TV kijken”*. Voor weer andere kinderen betekent dit écht dat het werk oninteressant is.

Zowel te simpel als te moeilijk materiaal kan onderpresteren veroorzaken. Vaak is het echter een te laag niveau dat aanzet tot onderpresteren. De kinderen ervaren dat schoolwerk altijd gemakkelijk is en ze leren niet zich in te spannen. In de hogere klassen en op de middelbare school krijgen ze dan enorme problemen, want ze hebben niet geleerd om te leren en ze zijn nooit uitgedaagd.

Kinderen moeten de relatie tussen inzet en resultaat vroeg leren. Hierdoor krijgen ze het gevoel van interne controle dat presteerders onderscheidt van onderpresteerders.

Voor de leerkracht: de leerkrachten zouden alert moeten zijn op de kwaliteit van de vaardigheden van de kinderen, zodat ze de nodige hulp en/of uitdagingen kunnen bieden.

6) Individualisatie versus conformeren

De oorzaken van onderpresteren in een klas omvatten o.a. de leefomgeving van een klas waar de structuur te star is of juist te vrijblijvend; er is te veel strijd; kinderen hebben een etiket; er is veel negatieve aandacht of er is verveling veroorzaakt door een verkeerde combinatie tussen de vaardigheden van het kind en het aangeboden niveau van de leerstof. Al deze problemen kunnen worden gereduceerd tot een debat: individualisatie versus conformeren.

In de klas moet evenwicht worden gevonden tussen individuele aandacht die de kinderen krijgen en aandacht voor de gehele klas. Kinderen moeten de gelegenheid krijgen hun sterke leerpunten te benutten. Het is echter onrealistisch om hen de boodschap mee te geven dat onderwijs altijd aan hun behoefte kan worden aangepast.

Voor de leerkracht: starheid is geen oplossing, maar duidelijke leiding met redelijke flexibiliteit is voor alle kinderen goed, zowel presteerders als onderpresteerders.

Wat kunnen de ouders doen

1) Opvoedfilosofie

Onze kinderen dagen ons uit om boven onze beperkingen uit te stijgen. Vaak is het zo dat wij eerst zelf moeten veranderen voor we hen kunnen helpen. En soms moeten ouders eerst zelf volwassen worden voor ze hun kinderen kunnen helpen volwassen te worden.

2) De volledig positieve ouderbenadering

Wanneer men het kind wil motiveren moet men eerst een positieve ouder worden. Dit gaat verder dan technieken en opvoedstrategieën, het is iets dat uit het hart komt, uit emoties en houding; een gevoel van oprechtheid en respect dat wordt doorgegeven aan opgroeiende kinderen die hun eigen kijk op de wereld hebben. Positieve ouder zijn heeft niets te maken met hulpeloos, star, onbenullig en slap. Het is een positieve houding van ouders die weten dat ze hun kinderen moeten grootbrengen met zelfdiscipline, zelfmotivatie en natuurlijke ontwikkeling.

Wanneer ouders hun kind confronteren met onderpresteren, hebben ze daarbij vaak zelf negatieve gevoelens en emoties. Dit versterkt de negatieve houding van hun kind. Het eerste wat de ouders moeten doen - en het zijn altijd de ouders die het eerst moeten veranderen - is hun negatieve houding wijzigen in een positieve. Bijvoorbeeld een rapport met minder goede cijfers: kijk niet alleen naar de slechte cijfers, maar zeg iets positiefs over de goede. Ouders moeten zich niet op slechte of minder goede dingen concentreren, maar op goede. Een voorbeeld: een ouder geeft haar zoon een complimentje voor de B van geschiedenis en zegt dat zij blij is dat hij nu zijn best gedaan heeft. De C's en D's negeert zij. Het kind zal zelf vragen of zij de C's en D's heeft gezien. Het is nu het kind dat over de slechte cijfers begint, niet de ouder. Dit is weer een klein, maar belangrijk stapje vooruit.

Ouders moeten ook niet proberen de verloren kansen die ze zelf niet hebben benut aan het kind op te dringen. Het kind is een eigen unieke persoonlijkheid dat zijn eigen weg zal inslaan. Een positieve ouder worden is iets dat alle ouders zouden moeten nastreven. Geen ouder is perfect en er zullen momenten zijn dat men zich laat gaan en negatieve gevoelens toont. Maar hoe beter men er in slaagt een volledig positieve ouder te zijn, hoe beter men in staat zal zijn situaties te herkennen en de houding te wijzigen in een positieve. Ouders die actief werken aan hun positieve houding zullen meer succes hebben in het veranderen van het gedrag van hun kinderen.

Meer over dit onderwerp in *Bright Minds, Poor Grades* van Michael D. Whitley.

3) Stoppen met liegen over school

De meeste onderpresteerders geven aan hun ouders onjuiste informatie over school, zij denken niet rationeel over school. Ze liegen er vaak over, want wanneer ze de waarheid zouden vertellen, namelijk dat ze niets hebben gedaan, voelen ze zich nog slechter. Daarom moeten de ouders en hun kinderen samen bereiken dat er niet gelogen wordt. Het is niet genoeg om te vragen eerlijk te zijn, het kind moet geconfronteerd worden met de consequenties van het liegen voor zichzelf en voor het gezin. Je moet een eerlijke omgeving creëren, waarin het kind de waarheid durft te zeggen, je moet hem geen standjes geven voor slechte cijfers. Het idee moet niet zijn straffen, maar begrijpen en helpen. Het kind moet ervaren dat de ouder niet boos wordt en dat het niet gestraft wordt als het de waarheid spreekt. Wanneer de ouder ontdekt dat het kind niet de waarheid spreekt over cijfers of huiswerk, moet er een rustig gesprek plaatsvinden waarbij het kind duidelijk moet worden dat het vertrouwen van de ouder(s) is geschaad. Dat vertrouwen zal teruggewonnen moeten worden en dat kan een tijdje duren. Geef echter vooral geen straffen, pak de x-box niet af e.d.

4) De “het werk moet af” benadering

Door schoolwerk trainen kinderen voor het leven als volwassene, wanneer er gewerkt “moet” worden. Daarom moet de ouder aan het kind uitleggen dat wat hij vandaag niet afkrijgt, hij morgen af moet maken. Helemaal niets doen kan niet. De ouder legt uit dat leren hoe je moet werken op school een belangrijke waarde is voor later. Wanneer het kind zijn (huis)werk niet doet en daardoor een onvoldoende krijgt, moet de ouder eisen dat het werk alsnog wordt afgemaakt; het kind straft zichzelf in feite doordat hij het werk moet afmaken en daarna pas andere dingen mag doen.

Wanneer het kind liegt over een onvoldoende komt het punt uit de vorige alinea daar nog bij. In dit geval moet er echter wél worden gestraft, in de zin van eerst het werk afmaken voor het kind bijvoorbeeld aan de computer mag of naar buiten. Als het kind zegt dat hij het werk niet kan doen omdat de boeken op school liggen, is dat zijn probleem en niet die van de ouders. De ouders zouden het kind kunnen helpen met het zoeken naar een oplossing. Zodra er zicht is op een oplossing, is het verbazingwekkend hoe snel onderpresteerders met oplossingen en ideeën komen, inclusief het nooit meer vergeten van hun (huis)werk.

Het is belangrijk dat het kind tevoren weet heeft van dit plan, als we willen dat het effectief is. Wanneer het kind de consequenties weet, zal het leren dat hij de consequenties over zichzelf afroept wanneer hij zijn huiswerk niet maakt.

Bij sommige depressieve, *self-defeating* kinderen zal dit niet werken. In dat geval moeten de ouders professionele hulp zoeken om de chronische motivatieproblemen op te lossen.

5) Geen cijfers lager dan C

Dit is een relatief recht-toe-recht-aan techniek die gebruikt wordt in de twee vorige situaties, bij ernstige onderpresteerders of wanneer kinderen hun cijfers niet halen.

6) Krachtmeting tussen weerstand en afhankelijkheid – wie is de baas?

Bijna iedere onderpresteerder zal problemen blijven houden met het voltooien van opdrachten, zal weerstand blijven bieden en afhankelijkheid tonen wanneer hij gecontroleerd wordt op gebieden waar hij zelfstandig zou moeten zijn, zoals school. Hij zal geen plan kunnen maken of niet in staat zijn zich aan zijn plannen te houden, hij zal doorgaan met liegen en zijn cijfers verbergen, hij zal zich actief of passief blijven verzetten en zich vastklampen aan zijn irrationele houding. In deze gevallen moeten de ouders de onderliggende afhankelijkheid bespreken.

Maar dan is daar het probleem wie de baas van het kind zal zijn, hijzelf of de ouders? Wanneer de ouders dit bespreekbaar maken, moeten ze dat zo rustig mogelijk doen. Ze moeten de autonomie en onafhankelijkheid van het kind benadrukken. Maar wanneer het kind niet zelf met een plan kan komen, zegt hij letterlijk dat hij niet volwassen genoeg is om eigen baas te zijn en niet in staat is tot zelfdiscipline. De ouders verklaren dat als hun kind een baas nodig heeft, zij zijn baas zullen zijn. Maar – en dit moet heel duidelijk zijn – zij zullen hem niet op *zijn* manier aanpakken maar op *hun* manier. Het kind kan het weer op zijn manier gaan doen, wanneer hij iets van zijn ouders heeft geleerd.

7) Socratische gesprekstechniek

Hierbij gaat het om het stellen van concrete, gedetailleerde vragen. Met deze methode worden onderpresteerders in een verantwoordelijke positie geplaatst, waarin ze hun eigen gedachten en oplossingen genereren voor hun eigen problemen. Het toverwoord is benoemen, specificeren. Laat geen steen onomgekeerd, laat niets onverklaard. Uiteindelijk zullen de smoezen worden verbrijzeld, de antwoorden worden gevonden en zal begrip groeien.

Hoe kun je onderpresteren keren met behulp van het Trifocal model

1) **Assesment van vaardigheden, talenten en soorten onderpresteren**

De eerste stap in het bestrijden van onderpresteren wordt gezet in samenwerking met de schoolpsycholoog, de leerkracht van het kind en de ouders. Het is essentieel dat de gesprekspartners bekend zijn met de karakteristieken van hoogbegaafde en creatieve kinderen.

- intelligentietest
- prestatietest (didactisch toetsen)
- creativiteitstest of -inventarisatie
- beschrijving van talenten, karakter en interesses (relevant voor het begrijpen van de persoonlijkheid, creatief potentieel en leerstijl)
- gesprek met de ouders (beide ouders indien mogelijk)

2) **Communicatie**

Communicatie tussen ouders en leerkrachten is een belangrijk onderdeel van het proces. Ze moeten regelmatig overleggen en moeten samenwerken zonder elkaar de schuld te geven. Het bestrijden van onderpresteren zonder de assistentie van de ouders is minder efficiënt, maar kan toch effectief zijn voor het kind.

De communicatie zou moeten behelzen een discussie over het assesment en het gedrag van het kind (richting afhankelijkheid of dominantie). Verder zou regelmatig de vooruitgang van het kind besproken moeten worden. Hiervoor zou de leerkracht evaluatieformulieren kunnen gebruiken, die ingevuld worden door kind en leerkracht. Communicatie is zeer belangrijk zodat volwassenen (op school en thuis) niet terugvallen in het versterken van het onderpresteren (Rimm, 1995).

3) **Aanpassing van verwachtingen van voor het kind belangrijke personen**

Verwachtingen van jezelf, ouders, leerkrachten, ontwikkelingsgelijken, broers en zusters zijn moeilijk te veranderen. Het is soms moeilijk mensen ervan te overtuigen dat een kind hoogbegaafd is. Specifieke beschrijvingen van speciale sterke punten vormen goed bewijsmateriaal voor hoogbegaafdheid (wat kan het kind op het gebied van rekenen, taal, e.d.) De persoonlijke verwachtingen van het kind moeten veranderen. Onderpresteerders geloven dat presteren gerelateerd is aan geluk of vrijgeveige leerkrachten. Velen van hen stellen onrealistisch hoge doelen, ze geloven niet dat hun inzet verschil zal uitmaken. Ze verwachten een magische oplossing of ze geloven dat ook al doen ze moeite, er toch niets verandert. Kinderen moeten een duidelijk beeld krijgen van wat er gebeurt als ze gaan presteren. Ze moeten begeleid worden in het stellen van redelijke doelen en bijbehorende tijdpaden.

Voor onderpresterende kinderen is het belangrijk dat ouders en leerkrachten eerlijk tegen hen zeggen dat ze oprecht geloven in de bekwaamheid van het kind om te presteren en de gestelde doelen te behalen (Perkins & Wicas, 1971). De verwachtingen van deze voor het kind belangrijke mensen zijn de basis voor de persoonlijke verandering van de eigen verwachtingen die nodig zijn voor het keren van onderpresteren naar hoog presteren. Maar het hebben van positieve verwachtingen is niet hetzelfde als het hebben van *te hoge verwachtingen*.

Rimm en Lovance (1992) schrijven over de effectiviteit van versnellen in verband met verandering van de eigen verwachtingen van het kind. Dit is slechts onderdeel van het proces, maar het is zeer effectief voor de opbouw van het zelfvertrouwen en de interne controle (*internal locus of control*) van het kind.

Positieve verwachtingen van ouders en leerkrachten hebben een significant langetermijneffect op het presteren op de middelbare school (Jackson, Cleveland & Miranda, 1975).

Volgens het onderzoek van Bloom (1985) hebben de ouders van onderzochte neurologen en wiskundigen die wetenschappelijk onderzoek doen, altijd de verwachting gehad dat hun kinderen zeer goede studenten zouden zijn.

4) Identificatie met een rolmodel

Een belangrijk keerpunt voor het onderpresterend kind is de ontdekking van een of meerdere rolmodellen. Alle andere behandelingen van onderpresteren verbleken in vergelijking met de sterke identificatie met presterende rolmodellen.

Onderzoek toont aan dat de beste omgeving voor de onderpresterende zoon, een sterke en competente vader is, die tevreden is met zijn werk en die zijn zoon toestaat onafhankelijk te leren. Zo'n situatie is zelden beschikbaar voor de onderpresterende hoogbegaafde. Daarom moeten ouders en leerkrachten de omgeving manipuleren om studenten aan te moedigen zich te identificeren met het juiste rolmodel. Onderpresterende kinderen zouden in contact moeten komen met rolmodellen die bij hen passen en waarmee zij zich zouden kunnen identificeren.

5) Aanvullen/verbeteren van ontbrekende vaardigheden

Het onderpresterende kind ontbreekt het bijna altijd aan bepaalde vaardigheden, als resultaat van onoplettendheid in de klas en slechte studiegewoontes. Maar omdat hij of zij begaafd is, kunnen deze tekortkomingen gemakkelijk verborgen blijven.

Het corrigeren van tekortkomingen moet voorzichtig worden aangepakt, zodat:

- niet zelfstandig werken van het onderpresterende kind niet versterkt wordt door een privéleraar (begeleider)
- manipulatie van de begeleider door het kind voorkomen wordt en
- het kind het verband voelt tussen inzet en prestatie

In kaart brengen van de vooruitgang tijdens de begeleiding helpt de snelle vooruitgang te bevestigen, voor begeleider en kind.

6) Aanpassingen op school en thuis

Gesprekken tussen leerkrachten en ouders zullen een aantal manipulatieve rituelen aan het licht brengen. Deze gedragingen moeten aangepast worden door het vaststellen van langetermijn- en kortetermijndoelen. Conditionering met betrekking tot huiswerk en studie is een belangrijk onderdeel van het keren van onderpresteren, hoewel deze aanpassing niet voldoende zal zijn (Rimm, 1995). Klinische ervaringen geven aan dat een zo breed mogelijke aanpak de succesvolste is, waarbij de bovenbesproken technieken in en bij alle onderdelen van de omgeving - school, thuis en ontwikkelingsgelijken - worden toegepast.

Soorten onderpresteerders

1) Afhankelijke onderpresteerder

Ontstaat doordat alles voor het kind gedaan wordt en wanneer het met alles geholpen wordt (ouders lossen rekenproblemen op, doen huiswerk, fungeren als agenda van het kind). Het kind ontdekt al snel dat wanneer hij iets niet afmaakt omdat hij het niet “kan”, ouders of leerkrachten hem gaan helpen of zelf de opdracht uitvoeren. Moeders gaan bij deze kinderen zitten als ze huiswerk moeten doen en zorgen ervoor dat het kind zich voorbereidt op de volgende schooldag. Deze kinderen worden niet zelfstandig; moeder ruimt alles op, doet alles wat het kind vraagt en geeft hem alles. Kinderen komen thuis van school en klagen over de zware dag – na een sessie aan de keukentafel met een koekje mogen ze TV kijken of aan de Playstation, omdat ze moeten ontspannen na een moeilijke dag. Ze zijn te moe om huiswerk te doen. Ze kunnen niet helpen met het avondeten of beginnen al na 5 minuten te zuchten. Deze kinderen brengen hun ouders en leerkrachten in verwarring door symptomen van echte spanning, zoals plassen in bed, nagels bijten, gaperigheid, hijgen, maagpijn, hoofdpijn en tranen. Ouders en leerkrachten vragen zich steeds af of deze kinderen niet te veel opgejaagd worden, of de verwachtingen niet te hoog zijn.

Wat er in werkelijkheid gebeurt, is dat er zoveel voor deze kinderen is gedaan dat ze nooit een echte prestatie hebben ervaren. **Alle werk lijkt moeilijk voor kinderen die nooit hebben geleerd om onafhankelijk door te gaan met hun taken.** Deze kinderen hebben de voldoening niet verdiend die voortvloeit uit het investeren van energie in een activiteit. Bovendien zijn ze bang (omdat alles moeilijk lijkt) dat ze niet in staat zullen zijn zelfs eenvoudige opdrachten uit te voeren, zoals hun ontwikkelingsgelijken wel doen.

Afhankelijke kinderen zijn zich er van bewust dat ze zich niet kunnen meten met hun ontwikkelingsgelijken in de klas. Ze hebben niet genoeg zelfvertrouwen om hun werk af te maken zonder bemoeienis van de leerkracht. Dit veroorzaakt stres, maar wanneer ze eindelijk bevlogen raken over een opdracht, verdwijnen de symptomen van spanning als sneeuw voor de zon.

Afhankelijke kinderen zijn constant op zoek naar goedkeuring, begeleiding, hulp, ondersteuning en liefde. Leerkrachten interpreteren dit als gebrek aan liefde, aandacht en bevestiging thuis. Ze kunnen de ouders vragen om (a) het kind niet te pushen en (b) het kind meer aandacht en liefde te geven. Dit is precies de *verkeerde* boodschap. Deze symptomen indiceren juist een *teveel* aan aandacht en liefde en een *gebrek* aan druk.

2) Dominante onderpresteerder

Ouders die vinden dat hun eigen ouders hen vroeger niet genoeg vrijheid hebben gegeven kunnen dwalen door hun kind te veel vrijheid te geven. Deze ouders gaan er van uit dat er een bepaalde kwaliteit schuilt in hun kind dat zijn weg “verlicht”. Ze geloven dat wanneer ze hun kind voldoende vrijheid geven, het kind op een of andere manier zelf zijn eigen richting zal vinden. Wanneer het kind leiding of richting van de ouders vraagt, wordt hem verteld dat hij zelf keuzes moeten maken. In plaats van te leiden, volgen deze ouders hun kind. Wanneer deze kinderen – zoals alle kinderen – hun grenzen zoeken, vinden ze die niet. In plaats daarvan variëren de grenzen door het manipulatieve talent van het kind of de stemming van de ouders.

Deze kinderen raken er aan gewend hun ouders te beheersen en verwachten andere volwassenen en hun ontwikkelingsgelijken ook op die manier te kunnen beheersen. De kinderen krijgen de boodschap “wees creatief”, hetgeen ze interpreteren als “wees anders”. Ouders bewonderen en belonen hun kind voor nieuwe ideeën, andere manieren van denken, maar ook onaangepast gedrag. Het kind wordt vastberaden alleen creatief werk te doen, want het heeft de boodschap gekregen om creatief en anders te zijn en de aandacht te vestigen op zijn uniek zijn.

Deze kinderen raken vaak verward in een machtsstrijd met hun leerkracht en accepteren geen kritiek. Ze willen niet dat anderen hun werk beoordelen en willen niet schilderen, acteren of schrijven volgens de methoden die de leerkracht gebruikt. Ze zijn bang dat het niet hun eigen creatief product zal zijn. Deze leerlingen zijn wel creatief, maar niet positief productief. Tegen de tijd dat ze op de middelbare school zijn, verzetten ze zich tegen de meeste leerkrachten en hun ouders. In hun zoektocht naar uniek zijn voelen ze zich vaak bijzonder

alleen. Ze vinden het moeilijk te accepteren dat anderen, zelfs hun creatieve vrienden, hun gevoelens kunnen begrijpen.

Dominante kinderen manipuleren ouders, leerkrachten en ontwikkelingsgelijken; ze zijn bijzonder getalenteerd in het manipuleren van sleutelpersonen – en ze tegen elkaar uit te spelen – voor het eigen voordeel.

Ouders en leerkrachten ondervinden frustraties omdat het hen niet lukt de patronen van afhankelijkheid en dominantie te doorbreken. Feitelijk versterken ze deze patronen omdat ze te letterlijk luisteren naar wat de kinderen te zeggen hebben. Kinderen en jonge volwassenen vertellen aan hun ouders wat ze voelen, ze vertellen over hun behoeften voor die dag of de week. Zij projecteren zelden realistisch voor de komende maand, laat staan maanden. Wanneer de volwassenen de behoefte van de onderpresteerders tegemoet willen komen, moeten ze leiderschap tonen en richting geven. Hoewel ze zeker moeten luisteren, moeten ze het kind interpreteren op een manier die productief is voor het kind op de lange termijn, zelfs wanneer dit tijdelijke ongemakken veroorzaakt.

Volwassenen hebben een zeker zelfvertrouwen nodig bij hun eigen interpretatie van de toekomst van hun kind. Het is belangrijk voor ouders om het kind niet teveel macht te geven, om te voorkomen dat het kind geen autoriteit accepteert van mensen die hen leiding zouden moeten geven (leerkrachten of andere volwassenen). Wanneer de ouders luisteren naar de boodschappen van hun kind en diens visie herformuleren en beter richting geven, zal het kind hun leiding accepteren en de vaardigheden en het zelfvertrouwen ontwikkelen dat nodig is voor het maken van keuzes wanneer het volwassen is en de eigen identiteit volledig is ontwikkeld.

Ouders gaan vaak af op hun intuïtie. Intuïtie werkt goed voor kinderen die positief zijn en goed leren en presteren. Maar ouders die hun vroegere gezinsleven en schoolleven niet zien als productief, kunnen door hun intuïtie op een dwaalspoor worden gebracht. In dat geval zullen tegenintuïtieve reacties voor kinderen die afhankelijkheid of dominantie vertonen, effectiever zijn. Intuïtieve reacties hebben zich als ineffectief bewezen (Rimm 1995).

Identificatie en tegenidentificatie bepalen de middelen waarmee kinderen leren omgaan met hun persoonlijke leefomgeving. Als kinderen dit doen op een wijze die te veel afhankelijkheid veroorzaakt, zal het hen aan zelfvertrouwen en controle ontbreken. Anderzijds, wanneer ze leren te verwachten dat ze hun omgeving kunnen domineren, zullen ze alleen daar functioneren waar ze excelleren of waar ze macht hebben.

Presteerders moeten volharding aanleren. Presteerders moeten probleemoplossers zijn. Presteren staat vreugde over winst en angst voor verlies toe, maar vraagt van individuen dat verlies te boven komen zonder zichzelf als verliezer te zien. Alle kinderen falen van tijd tot tijd. Het is het omgaan met de ervaring van het falen wat presteerders onderscheidt van onderpresteerders.

Stappen om het Trifocal Model toe te passen op school/in het schooldistrict

- 1) **Administratieve ondersteuning**
Vaststellen van plan van aanpak, bespreking van benodigde bezetting, materiaal en programma. Bespreken welke kennis en materialen al aanwezig zijn en welke aanpak mogelijk is.
- 2) **Geschreven plan**
Een plan kan per school verschillen. Veel hangt af van het feit of er al een plan is of dat het helemaal opnieuw geschreven moet worden.
- 3) **Opleiden van leerkrachten**
Middelen moeten vrijgemaakt worden om de leerkrachten te trainen in het toepassen van het Trifocal Model. Het programma kan niet slagen als de leerkrachten niet over de benodigde kennis beschikken. De opleiding zou een globale training van de hele staf moeten behelzen (signalen e.d.) als ook diepere training voor diegenen die het programma moeten leiden.
- 4) **Identificatie en screening (met behulp van SiDi-R)**
 - a. screening voor onderpresteren in het algemeen
 - b. screening voor intellectueel begaafde onderpresteerders
 - c. screening voor benadeelde onderpresteerders
 - d. screening voor onderpresterende meisjes
- 5) **Praten met de ouders**
Het keren van onderpresteren is het meest effectief wanneer de ouders goed voorgelicht zijn. Er zou een ouder-bewustzijn training/presentatie moeten plaatsvinden om ouders in kennis te brengen met onderpresteren in het algemeen en de manieren om dat proces te keren. Ouders van onderpresteerders zouden kunnen overwegen een groep te vormen om ervaringen uit te wisselen en elkaar te steunen.
- 6) **De rol van de omgeving (rolmodellen)**
Het schooldistrict kan besluiten de omgeving te betrekken bij het Trifocal Model. Wanneer dit besloten wordt, is de eerste stap het creëren van een positieve sfeer waarin cognitief presteren aangemoedigd wordt en waar men trots op is. Veel kinderen hebben geen geschikte rolmodellen thuis. De school kan er voor kiezen mentors te zoeken voor deze kinderen. Hier zou een plan van aanpak voor geschreven moeten worden met criteria, regels e.d.
- 7) **Evaluatie**
Implementatie en monitoring van de voortgang van het Trifocal Model is een doorgaand proces. Een regelmatige evaluatie is essentieel voor het slagen van het project.

Referenties

- Baum, S., Olenchak F.R. & Owen, S.V. (1998) – Gifted students with attention deficits: Facts and/or fiction? Or, can we see the forest for the trees? *Gifted Child Quarterly*, 42(2), 96-104.
- Bloom, B.S. (1985) – *Developing Talent in Young People*. New York: Ballantine.
- Davis, G.A. & Rimm, S.B. (1998) *Education of the Gifted and Talented* (4e editie). Boston: Allyn and Bacon.
- Felton, G.S. & Biggs, B.E. (1977) – *Up from underachievement*. Springfield, IL: Charles C. Thomas.
- Fine, M.J. & Pitts, R. (1980) Intervention with underachieving gifted children: Rationale and strategies. *Gifted Child Quarterly*, 24, 51-55.
- Jackson, R.M., Cleveland, J.C. & Mirenda, P.F. (1975) – The longitudinal effects of early identification and counseling of underachievers. *Journal of School Psychology*, 13, 119-128.
- Perkins, J.A. & Wicas, E.A. (1971) – Group counseling with bright underachievers and their mothers. *Journal of Counseling Psychology*, 18, 273-278.
- Reis, S.M. & Purcell, J.H. (1993) – An analysis of content elimination and strategies used by elementary classroom teachers in the curriculum compacting process. *Journal for the Education of the Gifted*, 16(2), 147-170.
- Rimm, S.B. – *Why bright kids get poor grades and what can you do about it* (ISBN 0-517-70062-X, 1995). New York: Crown.
- Whitley, M.D. – *Bright Minds, Poor Grades* (ISBN 0-399-52705-2, 2001)
- Rimm, S.B. – *Keys to parenting the gifted Child* (ISBN 0-910707-74-X, 2007)
- Rimm, S.B. & Lovance, K.J. (1992) – The use of subject and grade skipping for the prevention of underachievement. *Gifted Child Quarterly*, 36, 100-1005.
- Selingman, M.E. (1975) – *Helplessness: On depression, development and death*. San Francisco: Freeman.
- Weiner, B. (1980) – *Human motivation*. New York: Holt.
- Whitmore, J.R. (1980) – *Giftedness, conflict and underachievement*. Boston: Allyn and Bacon.